

Анализа тржишта животног осигурања у Србији и земљама у региону

Analysis of Life Insurance Market in Serbia and Countries in the Region

Милош Пјанић*

Универзитет у Новом Саду, Економски факултет у Суботици

Бранимир Калаш**

Универзитет у Новом Саду, Економски факултет у Суботици

Никола Васић***

Универзитет у Новом Саду, Економски факултет у Суботици

Сажетак: У савременим тржишним условима у којима је ризик веома изражен и присутан, улога осигурања мора бити препозната и адекватно позиционирана приликом управљања ризичним тачкама. Једна од брзорастућих врста осигурања у свету јесте животно осигурање, које је есенцијално за сваког појединца. Циљ рада јесте да се укаже на значај животног осигурања у економији и код самих људи. Оно омогућава заштиту и одређени вид сигурности који је неопходан свим субјектима који су присутни на тржишту. Степен развијености тржишта осигурања зависи од економских прилика у земљи, адекватног регулативног оквира и животног стандарда становништва, уз спремност осигуравајућих друштава да креирају адекватне портфолије, који ће бити прилагођени и доступни клијентима. Сам рад је концептиран у три дела, где се у првом истичу улога и значај животног осигурања у економским токовима. Такође, истичу се ризици који су присутни у животном осигурању, уз дефинисање врста осигурања које постоје. У трећем делу фокус је усмерен на анализу тржишта животног осигурања у Србији, уз упоредни приказ тржишта земаља у региону, односно Црне Горе, Босне и Херцеговине и Хрватске. Посебан нагласак је стављен на број осигураника, износ премија и њихове релативне промене, као и на поређење с неживотним осигурањем у временском периоду 2011–2015. године.

Кључне речи: животно осигурање, премија, распрострањеност.

Abstract: In modern market conditions where the risk is very strong and present, the role of insurance has to be recognized and adequately positioned when managing risk points. One of the rapid growing types of insurance in the world is life insurance, which is essential for each individual. The aim of this paper is to point out the importance of life insurance in economy and with the people themselves. It provides protection and a certain form of security that is necessary to all subjects which are present on the market. The level of insurance market development depends on the economic situation in the country, an adequate regulatory framework and standards of living of the population with the willingness of insurance companies to create appropriate portfolios that will be adapted and made available to clients.

The paper is divided into three parts, where the first emphasizes the role and importance of life insurance in

* ✉ milospjanic@ef.uns.ac.rs

** ✉ branimir.kalas@ef.uns.ac.rs

*** ✉ nikolavasic505@gmail.com

economic flows. Also, it points out the risks that are presented in life insurance with the definition of insurance types which exist. The third part is focused on the analysis of life insurance market in Serbia with a comparative overview of the market in the region, respectively Montenegro, Bosnia and Herzegovina and Croatia. Special emphasis is placed on the number of insured, the amount of premiums and their relative changes and comparison with the non-life insurance in the period 2011-2015.

Keywords: life insurance, premium, distribution.

Увод

Осигурање живота представља вид заштите који обухвата доживљење неког временског рока, односно смртни случај одређене особе, тј. осигураника или другог осигураног лица (Калинић и др., 2012, 71). Осигурање живота у својој основи обједињује функцију осигурања и функцију штедње. Из ове тврдње произлази и чињеница да осигурање има двоструки циљ. Оно, осим осигуравајуће заштите, којом се обезбеђује економска и социјална сигурност осигураника у складу с индивидуалним потребама, треба да обезбеди и акумулирање капитала. Животним осигурањем људи желе да заштите себе и своју породицу од могућности наступања несрећних случајева, који у појединим ситуацијама могу имати и фаталне последице. Такође, овај облик осигурања не само да обезбеђује осигураника или чланове његове породице од ризичног случаја већ пружа и могућност остваривања штедње, што је у великој мери допринело његовој популаризацији, јер људи настоје да се обезбеде у старости, када више не буду способни да радом обезбеде егзистенцију себи и својим најближима. Осигурање живота треба да пружа велики број могућности и комбинација за осигурање, тако да сваки човек у њему пронађе сопствени интерес и начин за задовољење потреба (Кочовић и остали, 2010, 285).

Осигурање живота представља облик заштите осигураника или њему блиског лица за случај несреће која га може задесити. На овај начин човек се на време обезбеђује од ризика смрти, односно од губитка или смањења способности привређивања. Животно осигурање отклања штетне последице оба ризика. Иако дуго забрањивано, с објашњењем да је неморално извлачити корист од смрти или незгоде, данас је уговор о животном осигурању општеприхваћен у свим правним системима. Такође, животно осигурање служи проширењу социјалног (обавезног) осигурања. У развијеним друштвима се приватним животним и пензијским осигурањем спроводи корекција система пензијског осигурања заснованог на начелу генерацијске солидарности, будући да пензиони фондови све теже подносе оптерећење великог броја пензионера. Поред проширења социјалног осигурања, животно осигурање има важну улогу у свакој економији, јер се плаћањем премије животног осигурања акумулирају средства која имају карактер дугорочне, унапред одређене наменске штедње (Мркшић и др., 2005, 15–16).

1. Теоријски осврт на животно осигурање

Постоји велики број теоријских разматрања и емпиријских студија усмерених ка животно осигурању и његовој улози у економији, тј. ка вези и доприносу економском расту (Beenstock и др., 1986; Browne, Kim, 1993; Ward, Zurbruegg, 2002; Beck, Webb, 2003; Li и др., 2007; Haiss, Sumegi, 2008; Ђурак и др., 2013). Управо Ђурак и сарадници (2013) наводе да године, запосленост и едукација имају значајан утицај на тражњу за животно осигурањем у Хрватској, док остали оцењени фактори, као што су пол, брачни статус и број чланова породице, не утичу на тражњу за животно осигурањем. Животно осигурање не треба посматрати само као производ осигурања већ и као прилику за инвестирање и заштиту од уговорених ризика. Витанова и остали (Vitanova и др., 2014) наводе сигурност, мобилност и алокацију као три кључне функције овог вида осигурања. С друге стране, Кјосевски (Kjosevski, 2012) истражује детерминанте животног осигурања у Централној и Југоисточној Европи и долази до резултата који указују да БДП по становнику, инфлација, здравствени трошкови, ниво едукације и законска правила јесу најзначајнији показатељи употребе животног осигурања. У својој анализи, Ли и сарадници (Li и др., 2007) дефинишу позитивну везу између нивоа едукације и тражње за животно осигурањем, где виши ниво образованости повлачи са собом и снажнију жељу и свест за заштитом са аспекта животног осигурања. Супротно, Селик и Кајали (Celik, Kayalli, 2009) доказују негативан утицај нивоа едукације и детерминишу доходак као централну варијаблу која позитивно утиче на тражњу за животно осигурањем. Развој животног осигурања ће у великој мери бити детерминисан економским кретањима, као и спремношћу друштава за осигурање да развијају портфолио својих услуга, уз непрекидну едукацију корисника (Мунитлак Ивановић и др. 2013, 36). Авдаловић (2007) наводи да висина дохотка земље, ниво животног стандарда, стабилност домаће валуте, развијеност социјалног осигурања, ниво запослености и остале економске варијабле представљају најзначајније факторе развоја животног осигурања. Истовремено, ради даљег развоја овог вида осигурања, потребно је водити рачуна о циљевима економског раста и развоја и креирању такве економске политике која ће обезбедити стабилно пословно окружење (Мунитлак Ивановић и др., 2014, 62).

2. Ризик у осигурању живота

Присуство ризика не може се неутрализовати, али појединци и компаније могу предузети активности које ће делимично контролисати ниво и време ризика и на тај начин смањити трошкове остварених губитака (Обадовић и др. 2010, 112). Основни ризик који се покрива животно осигурањем јесте смрт осигураника. Остојић (2007) истиче да ризик у овом случају није ризик од тога да ли ће одређена особа умрети, јер свакога то чека у одређеном моменту, већ се поставља питање када ће се то догодити. За животна осигурања карактеристично је да је

премија фиксна током целог трајања осигурања, с тим што ризик са старошћу осигураника расте. Каматна стопа се одређује на почетку трајања осигурања и она је константна и фиксна. Све ово указује на то да се осигуравач у току трајања осигурања сусреће с разним ризицима. Стога осигуравачи живота формирају математичку резерву осигурања живота, која осигуравачу служи као заштита од ризика, поред основне функције да по истеку осигурања мора дати осигурану суму за доживљење.

Ризици с којима се сусрећу осигуравачи живота у правној литератури се систематизују на следећи начин (Андријашевић, 1997, 47).

- Ризик имовине се огледа у томе што у току трајања осигурања пласманима осигуравача може пасти вредност из разних разлога. То су, пре свега, непредвиђени раст каматних стопа, те ризично формирање кредитног портфеља вредносних папира.
- Ризик одређивања премије састоји се у могућности да један од елемената за одређивање премије (смртност, каматна стопа и трошкови) буде лоше одређен, тако да се може догодити да је каматна стопа превисока, или да смртност премаши очекивања, или да су трошкови осигуравача потцењени, тако да превазилазе планиране.
- Ризик усклађивања имовине и обавеза односи се првенствено на њихову рочност. Пошто је у осигурању живота математичка резерва дугорочна и представља обавезу осигуравача, тако су и пласмани који резултирају из премијског прихода изразито дугорочни. Ако се деси нека непредвидива околност и осигуравач мора исплаћивати осигуране суме, мораће своје пласмане да продаје испод њихове стварне вредности. Стога се јавља тенденција да се дугорочни пласмани све више замењују пласманима на краatak рок, високоризични вредносни папири с високим приходом се замењују нискоризичним вредносним папирима с нижим приходом, уместо фиксне каматне стопе уводи се варијабилна каматна стопа с варијабилном премијом.
- Непредвидиви ризик се веже за неке догађаје који се могу десити у будућности, као што су могуће промене пореских закона.

Због свих ових ризика, осигуравач мора имати одређени вишак резерви у виду адекватног капитала, како би активно могао да контролише ризик и да њиме управља. Неопходно је нагласити осигурање живота за случај смрти, осигурање на доживљење и мешовито осигурање као основне видове осигурања живота. Сваки од њих представља облик осигурања који покрива одређени ризик и обезбеђује значајну заштиту, уз присуство штедне компоненте која доприноси атрактивности ове врсте осигурања. Према Закону о облигационим односима (2013), код осигурања живота искључени су следећи ризици: а) самоубиство

осигураника; б) намерно убиство осигураника; в) ратне операције и г) други ризици, ако је то посебно уговорено.

3. Врсте животног осигурања

Појам животног осигурања у Србији и околним земљама није једнако третиран. Тако је у многим земљама животно осигурање исто што и осигурање живота, јер се рентно осигурање сматра само обликом осигурања живота. Постоје и становишта да је рентно осигурање облик добровољног пензијског осигурања, где се оно може убрајати у животна осигурања, или бити издвојено, или бити посматрано као целина уз животна и неживотна осигурања (Војиновић, Жарковић, 2016, 97).

Табела 1. Врсте животног осигурања у Србији

Врсте животног осигурања
Осигурање живота
Осигурање за случај венчања и рођења
Рентно осигурање
Допунско осигурање уз осигурање живота
Животно осигурање везано за јединице инвестиционих фондова
Тонтине
Осигурање с капитализацијом исплате

Извор: <http://www.parlament.rs/upload/archive/files/lat/pdf/zakoni/2014/4390-14%20LAT.pdf>

Према Закону о осигурању из 2014. године, члан 8, овај вид осигурања покрива осигурање живота за случај доживљења, осигурање живота за случај смрти, осигурање живота за случај доживљења и смрти и осигурање живота с повратом премије. Када је реч о допунском осигурању уз осигурање живота, оно обухвата допунско осигурање од последица незгоде уз животно осигурање, као и допунско здравствено осигурање. Тонтине представљају осигурање у коме се осигураници договарају да ће заједнички капитализовати доприносе и тако капитализовану имовину поделити између оних осигураника који доживе одређену старост, односно између наследника умрлих осигураника. На крају, осигурање с капитализацијом исплате заснива се на актуарским обрачунима у којима осигураник као замену за једнократну или периодичну уплату премије прима исплате у одређеној висини у одређеном периоду.

3.1. Распрострањеност животног осигурања у Србији

Продор иностраних осигуравајућих друштава на тржиште осигурања у Србији, нарочито почетком ХХИ века, условио је потребу да се у земљи донесу нови законски прописи, с обзиром на то да је то представљало почетак европских интеграција модерне Републике Србије. Данас на тржишту Србије егзистира велики број осигуравајућих друштава. Ради се о правним лицима која су основана на територији Републике Србије у складу са Законом о осигурању и за

чији рад је дозволу издала Народна банка Србије. За ова осигуравајућа друштва карактеристично је да су њихови оснивачи странци, пре свега из Аустрије.

Табела 2. Осигуравајућа друштва у Србији у 2015. години

Акционарско друштво за неживотно осигурање „AS osiguranje“	Акционарско друштво за осигурање „Uniq“ неживотно осигурање
Акционарско друштво за осигурање „AMS осигурање“	Акционарско друштво за осигурање „Uniq“ животно осигурање
Акционарско друштво за осигурање „АХА неживотно осигурање“	Акционарско друштво за осигурање „Wiener Stadtische осигурање“
Акционарско друштво за осигурање „АХА животно осигурање“	Акционарско друштво за реосигурање ДДОР РЕ
Акционарско друштво за осигурање ДДОР Нови Сад	Акционарско друштво за реосигурање „Generali реосигурање Србија“
Акционарско друштво за осигурање „Generali осигурање Србија“	Акционарско друштво за реосигурање „Дунав РЕ“
Акционарско друштво за осигурање „Дунав осигурање“	Акционарско друштво за реосигурање „Wiener RE“
Акционарско друштво за осигурање „Енергопројект гарант“	Акционарско друштво за животно осигурање „Metlife“
Акционарско друштво за осигурање „Глобос осигурање“	Акционарско друштво за животно осигурање „Societe generale осигурање“
Акционарско друштво за осигурање „Grawe“	Акционарско друштво за осигурање „Сава животно осигурање“
Акционарско друштво за осигурање „Меркур“	Акционарско друштво за осигурање „Sogaz“
Акционарско друштво за осигурање „Миленијум осигурање“	Акционарско друштво за осигурање „Триглав осигурање“
Акционарско друштво за осигурање „Сава осигурање“	

Извор: Аутори, на основу http://www.nbs.rs/internet/cirilica/60/60_1/60_1_1.html

У наредним табеларним приказима биће представљене тенденције распрострањања животног осигурања на територији Републике Србије у последњих пет година.

Табела 3. Промене животног осигурања у 2011. години у односу на 2010. годину

Ред. број	Врсте осигурања	Број	2010.	Ново	Укупно	Престанак	2011.
1	Осигурање живота	осигурања	296.758	103.517	400.275	63.700	336.575
2		осигураника	330.299	106.717	437.016	72.547	364.469
3	Рентно осигурање	осигурања	13.303	1.255	14.558	1.222	13.336
4		осигураника	13.303	1.255	14.558	1.222	13.336
5	Друге врсте животног осигурања	осигурања	1	1	2	0	2
6		осигураника	65	10.741	10.806	38	10.768

Извор: Аутори, на основу http://www.nbs.rs/export/download/osg-izv-y/god_T3_2011.pdf

На основу Табеле 3 може се уочити да је током 2011. године у односу на 2010. остварен пораст како броја осигураника, тако и броја закључених полиса.

Наиме, број закључених полиса животног осигурања на крају 2010. износио је 296.758, да би у наредној години био на нивоу од 336.575, те је на основу тога дошло до раста за 13,42%. Такође, забележен је и пораст броја осигураника за 10,35%.

Табела 4. Промене животног осигурања у 2012. години у односу на 2011. годину

Ред. број	Врста осигурања	Број	2011.	Ново	Укупно	Престанак	2012.
1	Осигурање живота	осигурања	336.575	136.139	472.714	71.116	401.598
2		осигураника	364.469	137.935	502.404	74.754	427.650
3	Рентно осигурање	осигурања	13.336	1.107	14.443	948	13.495
4		осигураника	13.336	1.107	14.443	948	13.495
5	Друге врсте животног осигурања	осигурања	2	1	3	0	3
6		осигураника	10.768	13.057	23.825	406	23.419

Извор: Аутори, на основу http://www.nbs.rs/export/download/osg-izv-y/god_T3_2012.pdf

У овом случају може се закључити да је присутан континуитет узлазног тренда распрострањања животног осигурања у Србији, те се број полиса осигурања закључених у току 2012. године у односу на крај 2011. повећао за 19,31%, а број осигураника се повећао за 17,36%.

Табела 5. Промене животног осигурања у 2013. години у односу на 2012. годину

Ред. број	Врсте осигурања	Број	2012.	Ново	Укупно	Престанак	2013.
1	Осигурање живота	осигурања	401.598	178.748	580.326	87.570	492.756
2		осигураника	427.650	182.077	609.707	90.752	518.955
3	Рентно осигурање	осигурања	13.495	1.183	14.678	1.354	13.324
4		осигураника	13.495	1.183	14.678	13.54	13.324
5	Друге врсте животног осигурања	осигурања	3	0	3	0	3
6		осигураника	23.419	19.691	43.110	2.459	40.651

Извор: Аутори, на основу http://www.nbs.rs/export/download/osg-izv-y/god_T3_2013.pdf

Даље, водећи се преузетим подацима и стављајући у однос 2013. и 2012. годину, може се констатовати све већа тенденција повећања распрострањености животног осигурања у Србији. Стопе раста броја закључених полиса овог вида осигурања и осигураника који су се одлучили за то осигурање све су више, те је тако у овом случају евидентан пораст броја закључених полиса животног

осигурања, тј. броја осигураника обухваћених овим видом осигурања, за 22,71%, односно за 21,36%. Приметно је да се животно осигурање интензивно развија на подручју Републике Србије у посматраном периоду.

Табела 6. Промене животног осигурања у 2014. години у односу на 2013. годину

Ред. број	Врсте осигурања	Број	2013.	Ново	Укупно	Престанак	2014.
1	Осигурање живота	осигурања	492.756	199.466	692.222	156.686	535.536
2		осигураника	518.955	203.328	722.283	167.296	554.987
3	Рентно осигурање	осигурања	13.324	1.434	14.758	1.390	13.368
4		осигураника	13.324	1.434	14.758	1.390	13.368
5	Друге врсте животног осигурања	осигурања	3	1	4	0	4
6		осигураника	40.651	34.199	74.850	15.090	59.760

Извор: Аутори, на основу http://www.nbs.rs/export/download/osg-izv-y/god_T3_2014.pdf

Даље, присутан је сличан тренд као из претходних година, те се број полиса животног осигурања закључених у току 2014. године у односу на крај 2013, односно број осигураника, повећао за 8,68%, тј. 6,94%.

Табела 7. Промене животног осигурања у 2015. години у односу на 2014. годину

Ред. број	Врсте осигурања	Број	2014.	Ново	Укупно	Престанак	2015.
1	Осигурање живота	осигурања	483.919	230.018	713.937	136.095	577.842
2		осигураника	503.370	306.190	809.560	165.700	643.860
3	Рентно осигурање	осигурања	13.640	1.181	14.821	1.206	13.615
4		осигураника	13.640	1.181	14.821	1.206	13.615

Извор: Аутори, на основу http://www.nbs.rs/export/download/osg-izv-y/god_T3_2015.pdf

У 2015. години број закључених полиса и број осигураника који имају закључену полису животног осигурања поново је већи у односу на претходну годину, тако да се може извести сличан закључак као из претходних година, само с различитим стопама, које су 19,41% и 27,91% респективно. Посматрајући исти период у односу на 2010. годину, долази се до података који рефлектују да се број закључених полиса животног осигурања и број осигураника или корисника осигурања покривених овом полисом повећава, те да они расту респективно за 94,72% и 94,93%. Након приказивања тенденција у погледу распрострањености животног осигурања, представљен је осврт на учешће осигуравајућих друштава у циљу утврђивања њихове позиције на тржишту животног осигурања у Србији.

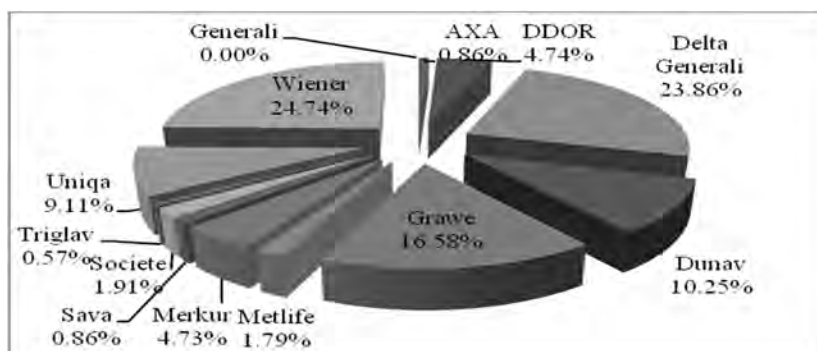
Табела 8. Учесћа осигуравајућих друштава у премијама животног осигурања у периоду 2014–2015. године

Ред. број	Осигуравајућа друштва	2013.	%	2014.	%	2015.	%
1	АХА	240.291	0,86	264.095	0,80	385.638	0,95
2	ДДОР	1.325.015	4,74	1.491.289	4,54	1.701.219	4,20
3	Дунав	2.867.383	10,25	3.191.093	9,71	2.988.228	7,37
4	Grawe	4.637.422	16,58	5.599.021	17,03	6.562.118	16,18
5	Metlife	501.511	1,79	284.628	0,87	21.868	0,05
6	Меркур	1.323.759	4,73	1.559.307	4,74	1.855.462	4,58
7	Сава	239.815	0,86	296.807	0,90	332.262	0,82
8	Societe	534.168	1,91	844.714	2,57	1.056.730	2,61
9	Триглав	159.648	0,57	155.160	0,47	178.503	0,44
10	Uniqa	2.547.706	9,11	3.173.866	9,65	3.862.403	9,53
11	Wiener	6.918.931	24,74	6.817.197	20,74	8.195.484	20,21
12	Generali	6.673.677	23,86	9.196.772	27,98	13.407.496	33,07
13	Укупно	27.969.326	100	32.873.949	100	40.547.411	100

Извор: Аутори, на основу http://www.nbs.rs/export/download/osg-izv-y/god_T3_2015.pdf

На основу датих података уочава се да је у наведеном периоду примат у области животног осигурања у рукама осигуравајуће куће „Delta Generali“, која је део „Generali“ групе, као и „Wiener Stadtische“, чији ће производи животног осигурања касније бити детаљније објашњени. У 2013. години, на првом месту се налазило осигуравајуће друштво „Wiener Stadtische“, са 24,73%, а „Delta Generali“ је заузело 23,86% тржишта животног осигурања.

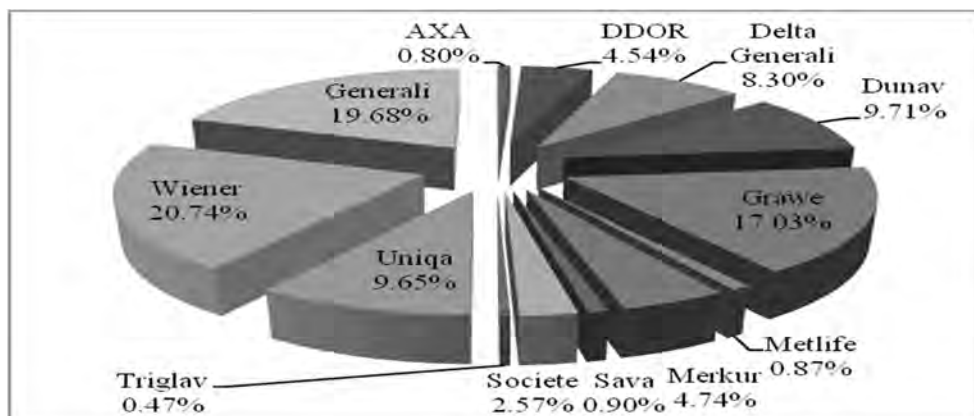
Слика 1. Удели осигуравајућих друштава у животном осигурању у 2013. години

Извор: Аутори, на основу http://www.nbs.rs/export/download/osg-izv-y/god_T3_2013.pdf

Посматрајући 2014. годину, видљиво је доминантно учешће осигуравајућих друштава „Wiener“ и „Generali“, која чине више од 40% тржишта животног осигурања у Србији. Исто тако, једино још осигуравајуће друштво „Дунав“ има двоцифрено учешће од 10,25%, док су остала осигуравајућа друштва далеко испод тога.

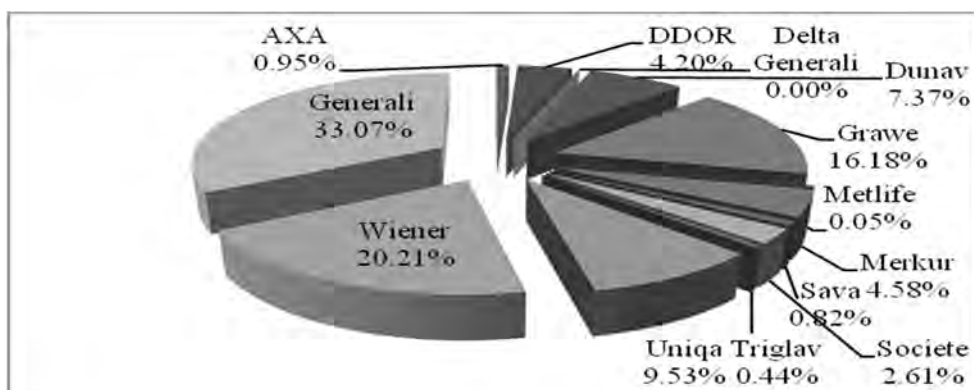
Слика 2. Удели осигуравајућих друштава у животном осигурању у 2014. години

Извор: Аутори, на основу http://www.nbs.rs/export/download/osg-izv-y/god_T3_2014.pdf

Најзад, „Generali“ преузима лидерство на тржишту животног осигурања 2015. године, зауевши 33% тог тржишта, док је „Wiener“ на другом месту, са 20,21%. Треба нагласити и то да је учешће осигуравајуће куће „Grawe“ у посматраном периоду изузетно запажено и да се кретало између 16% и 17% као и учешће осигуравајуће куће „Uniqa“, чији се тржишни удео креће 9–10%.

Слика 3. Удели осигуравајућих друштава у животном осигурању у 2015. години

Извор: Аутори, на основу http://www.nbs.rs/export/download/osg-izv-y/god_T3_2015.pdf

4. Компаративна анализа тржишта животног осигурања у Србији и земљама у региону

У овом сегменту рада анализирана су тржишта животног осигурања у Србији и одабраних земаља у региону: Босна и Херцеговина, Хрватска и Црна Гора. Првенствено, анализа је усмерена у односу на друге видове осигурања, као што је неживотно осигурање. Наиме, у свакој земљи је доминантно присутно неживотно осигурање, што је, као што је већ речено, карактеристично за мање развијене земље и земље у развоју. Међутим, тенденције у кретању релације ова два вида осигурања за посматрани временски период од пет година се разликују. Уколико се анализирају износи уплаћених премија за животно и неживотно осигурање у Србији у периоду 2011–2015. године, долази се до следећих података.

Табела 9. Премије животног и неживотног осигурања (у 000 евра)

Године	Премија (животно)	Животно (%)	Премија (неживотно)	Неживотно (%)	Укупно
2011.	98.001,05	17,44	464.092,12	82,56	562.093,2
2012.	104.876,53	19,29	438.850,40	80,71	543.726,9
2013.	124.371,38	21,96	441.904,59	78,04	566.276
2014.	136.506,39	23,06	455.445,06	76,94	591.951,4
2015.	160.374,73	23,93	509.851,16	76,07	670.225,9

Извор: Аутори, на основу http://www.nbs.rs/internet/cirilica/60/60_2/index.html

На основу изнетог у табеларном приказу 9, евидентно је да се удео животног осигурања повећава науштрб неживотног осигурања. Наиме, 2011. године удео премија животног осигурања у укупним премијама животног и неживотног осигурања износио је 17,44%, да би 2012. године порастао на 19,29%. У наредним годинама присутна је растућа тенденција премија животног осигурања у укупним премијама, пре свега у 2013, 2014. и 2015. години, на 21,96%, 23,06% и 23,93% респективно. Дакле, колико су расле премије полиса у животног осигурању, толико су падале премије полиса неживотног осигурања у посматраном временском периоду.

Табела 10. Премије животног и неживотног осигурања у Црној Гори (у 000 евра)

Године	Премија (животно)	Животно (%)	Премија (неживотно)	Неживотно (%)	Укупно
2011.	9.056.856	13,98	55.734.843	86,02	64.791.699
2012.	9.474.403	14,16	57.447.618	85,84	66.922.021
2013.	10.876.106	14,94	61.898.403	85,06	72.774.509
2014.	12.555.901	17,34	59.860.966	82,66	72.416.867
2015.	12.925.515	16,80	64.008.015	83,20	76.933.530

Извор: Аутори, на основу

http://www.ano.me/index.php?option=com_phocadownload&view=category&id=2:&Itemid=69

Табела 10. приказује да долази до раста удела премија полиса животног осигурања у укупним премијама животног и неживотног осигурања у посматраном периоду, осим у 2015. години, када долази до благог пада, као последица већег раста премија полиса неживотног осигурања.

Табела 11. Премије животног и неживотног осигурања у Босни и Херцеговини (у 000 евра)

Године	Премија (животно)	Животно (%)	Премија (неживотно)	Неживотно (%)	Укупно
2011.	40.933.709,47	16,40	208.633.910,9	83,60	249.567.620
2012.	44.053.402,39	17,06	214.196.402	82,94	258.249.804
2013.	51.014.192,95	18,93	218.452.759,7	81,07	269.466.953
2014.	58.531.689,87	20,37	228.871.032,8	79,63	287.402.723
2015.	63.161.637,77	20,99	237.797.684,4	79,01	300.959.322

Извор: Аутори, на основу

http://www.azobih.gov.ba/cms/index.php?option=com_content&task=view&id=92&Itemid=71

У Босни и Херцеговини ситуација је иста као и у Србији, али с незнатно мањим разликама у односу на Црну Гору. Наиме, у Босни и Херцеговини удео премија животног осигурања у укупним премијама животног и неживотног осигурања интензивније расте, што се може видети појединачно по годинама, где је раст износио више од 15%, односно просечно 18,75%.

Табела 12. Премије животног и неживотног осигурања у Хрватској (у 000 евра)

Године	Премија (животно)	Животно (%)	Премија (неживотно)	Неживотно (%)	Укупно
2011.	327.038.090,7	29,10	796.799.934,2	70,90	1.123.838.025
2012.	327.396.917,8	27,23	874.953.283,5	72,77	1.202.350.201
2013.	335.168.405,1	27,97	863.292.350,8	72,03	1.198.460.756
2014.	345.711.554,4	30,81	776.351.558,2	69,19	1.122.063.113
2015.	383.553.224,4	33,51	760.914.008,5	66,49	1.144.467.233

Извор: Аутори, на основу <http://www.hanfa.hr/HR/nav/106/statistika.html>

У Хрватској удео премија на полисе животног осигурања варира у односу на збир премија на полисе животног и неживотног осигурања. Након 2011. године, када је удео износио 29,1%, у 2012. долази до пада на 27,23%, а након тога премије животног осигурања имају растући тренд за посматрани временски период све до 2015. године, када су достигле ниво од 33,51%. Након тога, следи упоредни приказ удела премија полиса животног осигурања у укупним премијама полиса животног и неживотног осигурања. У посматраном временском хоризонту 2011–2015. године, у Србији је забележен највећи процентуални раст удела премија животног осигурања од 163,65%, затим у Босни

и Херцеговини 154,53%, Црној Гори 142,52% и Хрватској 117,29%, с тим да су у овој земљи износи премија већи са аспекта апсолутних величина.

Табела 13. Број становника и износ премије животног осигурања по становнику у периоду 2011–2015. године (у еврима)

Године	Србија	Износ премије	Црна Гора	Износ премије	Босна и Херцеговина	Износ премије	Хрватска	Износ премије
2011.	7.236.519	13,54	620.079	14,61	3.832.310	10,68	4.280.622	76,40
2012.	7.201.497	14,56	620.601	15,27	3.828.419	11,51	4.267.558	76,72
2013.	7.166.553	17,35	621.207	17,51	3.823.533	13,34	4.255.689	78,76
2014.	7.131.787	19,14	621.810	20,19	3.817.554	15,33	4.238.389	81,57
2015.	7.114.393	22,54	622.000	20,78	3.810.000	16,58	4.223.000	90,82

Извор: Аутори, на основу <http://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL>

На основу Табеле 13 може се увидети да износи премија животног осигурања из године у годину у земљама расту, при чему значајно одскаче Хрватска, као земља чланица Европске уније. Следи Србија, али са значајно мањим износом премије животног осигурања по становнику, затим Црна Гора и Босна и Херцеговина. Процент промене наведеног индикатора поређења указује на то да је у Србији у наведеном периоду дошло до пораста премије животног осигурања по становнику за 66,46% уколико 2011. годину узмемо као базни период. Затим, у Босни и Херцеговини је дошло до пораста за 55,21%, да би у Црној Гори дошло до пораста за 42,27%, а у Хрватској за 18,88%.

Табела 14. Број осигураника животног осигурања у земљама у региону

Године	Србија (% број становника)		Црна Гора (% број становника)		Босна и Херцеговина (% број становника)		Хрватска (% број становника)	
	Број	Процент	Број	Процент	Број	Процент	Број	Процент
2011.	388.573	5,37	33.566	5,41	227.495	5,94	1.355.671	31,67
2012.	464.564	6,45	36.229	5,84	282.920	7,39	1.402.882	32,87
2013.	572.930	7,99	49.169	7,92	312.455	8,17	1.440.719	33,85
2014.	628.115	8,81	54.865	8,82	371.190	9,72	1.483.955	35,01
2015.	657.475	9,24	64.867	10,43	401.152	10,53	1.497.210	35,45

Извор: Аутори, на основу <http://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL>

На основу табеларних података приметно је да релативни број осигураника животног осигурања у укупном броју становника сваке од земаља појединачно у посматраном периоду расте, а највећи проценат на крају 2015. године карактеристичан је за Хрватску, коју прате Босна и Херцеговина, Црна Гора и Србија.

Закључак

Животно осигурање јесте једна од области која је у Србији у фази развоја, али је и даље недовољно развијена у односу на развијене земље. Један од бројних разлога јесте и чињеница да је у данашњим условима животни стандард низак, па људи нису у могућности да део свог дохотка издвајају на име штедње или осигурања посредством разних полиса животног осигурања. Све је то последица економске ситуације која је присутна на овим просторима, што је и у самом раду приказано компаративном анализом тржишта Србије Хрватске, Босне и Херцеговине, Црне Горе. Поред ниског животног стандарда и недовољно развијеног финансијског тржишта, и неупућеност становништва у начин функционисања осигуравајућих друштава и бенефиције које могу уживати куповином разних производа осигурања такође отежава развој делатности осигурања, па тиме и животно осигурање. Свакако, осигуравајућа друштва су првенствено усмерена на оне људе који располажу адекватним капиталом и за које верују да ће бити у могућности да редовно плаћају премију по основу купљене полисе.

На основу презентованог, може се закључити да је животно осигурање у Србији на добром путу. Процент становништва који располаже неком од полиса животног осигурања расте. Такође, долази до раста укупних премија животног осигурања и премија животног осигурања по становнику. Тај раст укупних премија животног осигурања значајан је и за државу и за саме осигуранике. Значај за државу се огледа у томе што се на тај начин испуњава један од предуслова за приступање Европској унији, док се значај за осигураника манифестује тиме што куповином полисе животног осигурања себи обезбеђује стабилан приход који ће му бити од велике користи када не буде више радно способан. Такође, у случају своје смрти обезбеђује члановима породице значајна средства. Многе од ових полиса животног осигурања обезбеђују својим имаоцима штедњу, али и право учешћа у добити у складу с одлуком скупштине друштва. Постоје јасне смернице које указују на то да ће се животно осигурање на глобалном нивоу и у скоројјој али и даљој будућности додатно развијати, да ће производи постајати све више прилагођени потребама људи. Уз раст запослености и животног стандарда, прошириће се потенцијал за развој животног осигурања, што ће довести до развоја финансијског тржишта у Србији, као и тржишта осигурања у целисти.

Литература

- Авдаловић, А. (2007). Принципи осигурања, Нови Сад: ФТН издаваштво.
- Андријашевић, С. (1999). Управљање портфељом животних осигурања, Загреб: Свијет осигурања.

- Beck, T., Webb, I. (2003). Economic, Demographic, and Institutional Determinants of Life Insurance Consumption across Countries, *The World Bank Economic Review*, 17(1), 51–88.
- Beenstock, M., Dickinson, G., Khajuria, S. (1986). The Determination of Life Premiums: An International Crosssection Analysis, *Insurance: Mathematics and Economics*, 5(4), 261–270.
- Browne, M. J., Kim, K. (1993). An International Analysis of Life Insurance Demand, *Journal of Risk and Insurance*, 60(4), 616–634.
- Celik, S., Kayali, M. (2009). Determinants of demand for life insurance in European countries, *Problems of Perspectives in Management*, 7(3), 32–37.
- Ђурак, М., Џаја, И., Пенур, С. (2013). The Effect of Social and Demographic Factors on Live Insurance Demand in Croatia, *International Journal of Business and Social Science*, 4(9), August, 65–72.
- Haiss, P., Sumegi, K. (2008). The Relationship Between Insurance and Economic Growth in Europe: A Theoretical and Empirical Analysis, *Empirica*, 35, 405–431.
- Калинић, З., Војиновић, Ж., Жарковић, Н. (2012). Животна осигурања, Независни Универзитет Бања Лука.
- Kjosevski, J. (2012). The Determinants of Life Insurance Demand In Central and Southeastern Europe, *International Journal of Economics and Finance*, 4(3), March, 237–247.
- Кочовић, Ј., Шулејић, П., Ракоњац Антић, Т. (2010). Осигурање, Београд: Центар за издавачку делатност, Економски факултет.
- Li, D., Moshirian, F., Nguyen P., Wee, T. (2007). The demand for life insurance in OECD countries, *Journal of Risk & Insurance*, 74(3), 637–652.
- Мркишић, Д., Петровић, З. (2005). Животна осигурања, Београд: Правна библиотека.
- Мунитлак Ивановић, О., Распоповић, Н., Митић, П., Ракић, С. (2013). Analysis of life insurance premium in regard to net income as an influencing factor: The case of the Republic of Serbia, *Индустрија*, 41(4), 23–37.
- Мунитлак Ивановић, О., Митић, П., Распоповић, Н. (2014). Стање и перспективе тржишта животног осигурања у Републици Србији, *Пословна економија*, VIII, број I, 51–66.
- Обадовић, М., Авдаловић, В., Обадовић, М. (2010). Serbian insurance market – Select Issues, *Economic Annals*, LV(187), October-December, 09–124.
- Остојић, С. (2007). Осигурање и управљање ризицима, Београд: Дата статус.

Vitanova, G., Trajkoska, G., Odzaklieska, D., Spaseska, T., Sotiroski, K. (2014). Life Insurance in Republic of Macedonia – Luxury or Necessity, *TEM Journal*, 3(2), 134–139.

Војиновић, Ж., Жарковић, Н. (2016). Осигурање, Суботица: Економски факултет.

Ward, D., Zurbruegg, R. (2002). Law, Politics and Life Insurance Consumption in Asia, *Geneva Papers on Risk and Insurance*, 27(3), 395–412.

www.ano.me (преузето 6. августа 2016. са:

http://www.ano.me/index.php?option=com_phocadownload&view=category&id=2:&Itemid=69)

www.azobih.gov.ba (преузето 6. августа 2016. са:

http://www.azobih.gov.ba/cms/index.php?option=com_content&task=view&id=92&Itemid=71)

www.nbs.rs (преузето 18. септембра 2016. са:

https://www.nbs.rs/internet/cirilica/60/60_6/index.html)

www.nbs.rs (преузето 18. септембра 2016. са:

<http://www.parlament.rs/upload/archive/files/lat/pdf/zakoni/2014/4390-14%20LAT.pdf>)

www.hanfa.hr (преузето 18. септембра 2016. са:

<http://www.hanfa.hr/HR/nav/106/statistika.htm>)

www.worldbank.org (преузето 18. септембра 2016. са:

<http://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL>)

Résumé

In modern market conditions where the risk is very strong and present, the role of insurance has to be recognized and adequately positioned when managing risk points. One of the rapid growing types of insurance in the world is life insurance, which is essential for each individual. The level of insurance market development depends on the economic situation in the country, an adequate regulatory framework and standards of living of the population with the willingness of insurance companies to create appropriate portfolios that will be adopted and made available to clients. Life insurance is one of the areas in Serbia which is in development stage, but it is still underdeveloped compared to developed countries. In today's conditions, one of the many reasons is the fact that living standard is low and people are not able to set aside a part of income for savings or insurance. All this is due to the economic situation which is presented in this region, as well as reflected by comparative analysis of market in Serbia, Croatia, Bosnia and Herzegovina and Montenegro. In addition to lower living standard and underdeveloped financial market, as well as the population's ignorance in the way of functioning of insurance companies and benefits that can be enjoyed through the purchase of various insurance products, complicates the development of insurance industry.